

საქართველო შობადობის გლობალური პროცესების ფონზე

ასოცირებული პროფესორი, გიორგი მელაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის

სახელმწიფო უნივერსიტეტი

giorgi.meladze@tsu.ge

ანოტაცია

ნებისმიერი ქვეყნის დემოგრაფიული უსაფრთხოებისათვის შობადობის არსებულ დონეს და მის სა-
მომავლო პერსპექტივებს უდიდესი მნიშვნელობა გააჩნია. ნაშრომში განხილულია მოსახლეობის ბუნებ-
რივი მოძრაობის ერთ-ერთი ძირითადი კომპონენტის – შობადობის დინამიკა გლობალურ მასშტაბში.
დემოგრაფიული გადასვლის თეორიის საფუძველზე ნაჩვენებია, რომ შობადობის კლება საყოველთაო
მოვლენაა და იგი მომავალში მსოფლიოს ყველა ქვეყანას მოიცავს.

შესაბამისი დემოგრაფიული მაჩვენებლებისა და გაანგარიშებების საფუძველზე, შესწავლილი და გა-
ანალიზებულია პოსტსაბჭოთა საქართველოში შობადობის სფეროში არსებული ვითარება და მისი პერ-
სპექტივები. ანალიზისათვის გამოყენებულია მოსახლეობის 2014 წლის საყოველთაო აღწერის შემდგომ,
საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის (შემდგომში საქსტატი) მიერ, 1995-2013 წწ. გადაან-
გარიშებული მონაცემები.

საკვანძო სიტყვები: გლობალური, საქართველო, დემოგრაფია, დემოგრაფიული გადასვლა, შობადო-
ბა, კოვიდ-19.

GEORGIA AT THE BACKGROUND OF THE GLOBAL FERTILITY PROCESSES

Associate professor, **Giorgi Meladze**

Iv.Javakhishvili Tbilisi State University

giorgi.meladze@tsu.ge

Annotation

The current level of fertility and its future prospects are of great importance for the demographic security of any country. The dynamics of fertility as one of the most important component of the natural movement of the population is considered on a global scale. Based on the theory of demographic transition, it is shown that the decline in fertility is a universal phenomenon that will cover all countries of the world. The current situation and prospects of fertility in post-Soviet Georgia have been studied and analyzed on the basis of relevant indicators and calculations. For analysis were used data recalculated by the National Statistical Office of Georgia after general population census of 2014 for 1995-2013.

Key words: Global, Georgia, demography, demographic transition, natality, covid-19.

თემის აქტუალობა

თანამედროვე ეტაპზე, მსოფლიოს მასშტა-
ბით დიფუზიას განიცდის შობადობის კლების
პროცესი. 21-ე საუკუნის ბოლოს, უმთავრესად
შობადობის კლების შედეგად, მსოფლიოს ყვე-

ლა ქვეყანა დადგება მოსახლეობის შემცირების
პრობლემის წინაშე. გაეროს სპეციალისტების
დაბალი პროგნოზის თანახმად, ამჟამად არსე-
ბული ტენდენციების შენარჩუნების შემთხვე-
ვაში, ევროკავშირისა და მსოფლიოს რიგ ქვეყ-
ნებში მოსალოდნელია მოსახლეობის რიცხოვ-

ნობის განახევრება. 2080-იან წლებში განახევრდება საქართველოს, იაპონიის და საბერძნეთის მოსახლეობა. 2090-იან წლებში მსგავსი ვითარებაა მოსალოდნელი იტალიაში, პორტუგალიაში, ესპანეთში და ჩინეთში (<https://population.un.org>). მიგვაჩნია, რომ მიუხედავად აღნიშნული გრძელვადიანი პროგნოზის გამართლების დაბალი შანსისა, მას გააჩნია გარკვეული ღირებულება – იგი არის მომავალი თაობების გაფრთხილება შესაძლო საშიშროების შესახებ.

1960 წელს შობადობის ჯამობრივი კოეფიციენტი ვერ უზრუნველყოფდა მოსახლეობის მართივ აღწარმოებას მსოფლიოს 5 ქვეყანაში, რაც ნიშნავდა, რომ ფერტილური ასაკის (15-49 წლის) ქალების მიერ გაჩენილი ბავშვების რაოდენობა 2.1-ზე ნაკლები იყო. 1990 წელს ასეთი ქვეყნების რიცხვი 46-მდე გაიზარდა (მელაძე გ., საქართველო და გლობალური..., 2013), ხოლო 2020 წელს მათი რაოდენობა 89 იყო (2020 World Population Data..., 2021). მესამე ათწლეულის დასაწყისიდან სამეცნიერო ლიტერატურაში დამკვიდრდა ტერმინი „ძალიან დაბალი შობადობა“, რაც შობადობის ჯამობრივი კოეფიციენტის 1.5-ზე დაბალ დონეზე ყოფნას გულისხმობს.

საქსტატის მონაცემების მიხედვით, საქართველოში შობადობის ჯამობრივი კოეფიციენტი მოსახლეობის მართივ აღწარმოებას 1992 წლიდან ვეღარ უზრუნველყოფდა. 2020 წელს განხილულმა მაჩვენებელმა 1.97 შეადგინა (იხ. ცხრ. 4). ამ უკანასკნელის მნიშვნელობიდან გამომდინარე, შობადობის არსებული დონის დიდი ხნის მანძილზე შენარჩუნების შემთხვევაში, ყოველი მომდევნო თაობა დაახლოებით ყოველი 27-29 წლის შემდეგ 6.2%-ით შემცირდება.

ქვეყანაში არსებული შობადობის დონე მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული ფერტილური ასაკის ქალების რაოდენობაზე. უკანასკნელ წლებში შეიმჩნევა აღნიშნული ასაკის ქალების რაოდენობრივი კლების პროცესი, რაც ამცირებს შობადი კონტინგენტის პოტენციალს. თუკი გავითვალისწინებთ იმ ფაქტს, რომ თანამედროვე დემოგრაფიული პროცესებიდან გა-

მომდინარე, მოსახლეობის აღწარმოება უფრო მეტადაა დამოკიდებული შობადობაზე, მოკვდაობასთან შედარებით, ყოველივე აღნიშნული ზრდის შობადობის მნიშვნელობას დემოგრაფიული ვითარების ჩამოყალიბებაში, რომელზედაც დამოკიდებულია ქვეყნის დემოგრაფიული უსაფრთხოება.

ნაშრომის მიზანი

ნაშრომის მიზანია – დემოგრაფიული გადასვლის თეორიის საფუძველზე, შობადობის გლობალური ტენდენციის განხილვა. სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ, 1995-2013 წლებისათვის გადაანგარიშებული მონაცემების მიხედვით, საქართველოში უკანასკნელი 30 წლის მანძილზე (1990-2020 წწ.) შობადობის დინამიკის შესწავლა და ანალიზი.

2007 წლიდან 2009 წლის ჩათვლით საქართველოში მკვეთრად გაიზარდა შობადობა. დაფიქსირებული მოვლენა საზოგადოების მიერ არაერთმნიშვნელოვნად იქნა შეფასებული. სათანადო სტატისტიკური ინფორმაციისა და განგარიშებების საფუძველზე განხილულია აღნიშნული მოვლენის არსი.

შობადობის დონეს მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს ფერტილური ასაკის ქალების რაოდენობა. შესწავლილია რეპროდუქციული ქალების ასაკობრივ სტრუქტურის შესაძლებლობები საქართველოში.

საქსტატის მონაცემებით, 2014 წელს საქართველოში შობადობის უპრეცედენტო მატება დაფიქსირდა. აღნიშნულ წელს, 2013 წელთან შედარებით, თითქმის 11 ათასით გაიზარდა დაბადებულთა აბსოლუტური რაოდენობა. დაფიქსირებული ფაქტი შობადობის ზოგად კოეფიციენტშიაც შესაბამისად აისახა (იხ. ნახ. 1), ეს უკანასკნელი 2.9 პუნქტით აღემატებოდა 2013 წლის შესაბამისი კოეფიციენტის მნიშვნელობას. განხილულია აღნიშნული მოვლენის არსი.

გაანალიზებულია თანამედროვეობის უდიდესი გლობალური გამოწვევის – კოვიდ-19 ვი-

რუსის გავრცელების არაერთგვაროვანი ზეგავლენა, ცალკეული ქვეყნების შობადობის პროცესებზე.

კვლევის მეთოდები

შესაბამისი მასალების შესწავლისა და ანალიზისათვის გამოყენებულია: ისტორიული, შედარებითი, აღწერილობითი, სტატისტიკური ანალიზისა და შეფასების მეთოდები. კვლევისათვის ოფიციალურ სტატისტიკურ მონაცემებზე დაყრდნობით, გაანგარიშებულია შესაბამისი კოეფიციენტები.

ძირითადი შედეგები:

1. გრძელი გზა დაბალ შობადობამდე

შობადობის კლება გლობალური პროცესია, რომელიც, შესაბამისად, აღიწერება დემოგრაფიული გადასვლის უნივერსალური თეორიის მიერ. აღნიშნული თეორია ოთხ ფაზას მოიცავს: პირველი ფაზა ხასიათდება მოკვდაობის უფრო დიდი მასშტაბით კლებით, ვიდრე შობადობა, რის შედეგადაც მოსახლეობის ბუნებრივი მატება მაქსიმალურად იზრდება;

მეორე ფაზაში მოკვდაობის კოეფიციენტი თავის მაქსიმალურად დაბალ მაჩვენებელს აღწევს, ხოლო შობადობის კოეფიციენტი უფრო სწრაფად კლებულობს, რის შედეგადაც მცირდება მოსახლეობის ბუნებრივი მატება;

მესამე ფაზის დასასრულისათვის ნიშანდობლივია მოკვდაობის კოეფიციენტის მატება მოსახლეობის დაბერების გამო. ამასთანავე, მიმდინარეობს შობადობის კლების შენელების პროცესი. აღნიშნული ფაზის ბოლოს შობადობის ზოგადი კოეფიციენტი მოსახლეობის მართივი აღწარმოების ზღვარს უახლოვდება;

მეოთხე ფაზაში მოკვდაობის ზოგადი კოეფიციენტი მატულობს და უახლოვდება შობადობის ზოგად კოეფიციენტს, ამ დროისათვის მთავრდება დემოგრაფიული სტაბილიზაციის პროცესი (აღნიშნული კოეფიციენტები 13%-ს ფარგლებში იმყოფებიან).

ოჯახების მცირეშვილიანობაზე გადასვლის პროცესი კაცობრიობის დემოგრაფიული ისტორიის განუყოფელ მოვლენას წარმოადგენს, რომლის პირველი ნიშნები ევროპაში მე-18 საუკუნის ბოლოს დაფიქსირდა და მსოფლიოს მასშტაბით თანდათანობით დიფუზიას განიცდის.

დემოგრაფიული პროცესების განვითარების ისტორია გვიჩვენებს, რომ დემოგრაფიული გადასვლა არ დასრულდება მოსახლეობის სტაბილიზაციით (წულაძე გ., მელაძე გ., საქართველოს მოსახლეობა და..., 1998; მელაძე გ., წულაძე გ., დემოგრაფიული გადასვლის..., 1998). მეოთხე ფაზის დასრულების შემდგომ დამკვიდრდება მეხუთე – ანუ რეგრესული ფაზა. განხილულ საკითხთან დაკავშირებით აღსანიშნავია ქართველი მეცნიერის ვ. გუჯაბიძის მიერ შემოთავაზებული დემოგრაფიული გადასვლის ხუთსაფეხურიანი მოდიფიცირებული მოდელი (Гуджабидзе В.В. Пространственно-временная диффузия демографического..., 1979; Гуджабидзе В.В. Демографический переход и старение..., 1990), რომელშიაც განსაზღვრულია მსოფლიოს დემოგრაფიული პროცესები მომავალში. აღნიშნული მოდელის მეხუთე ფაზას ავტორი შემდეგნაირად ახასიათებს – „ბოლო მეხუთე სტადიაში შობადობა სტაბილიზირდება დაბალ დონეზე (15%-მდე), შესაბამისად, ყველაზე დაბალია ბუნებრივი მატება. შობადობის შემცირებისა და მითუმეტეს – მოსახლეობის სქესობრივ-ასაკობრივი სტრუქტურის გაუარესების გამო, მოკვდაობის მაჩვენებელმა განსაზღვრულ დონემდე შეიძლება მოიმატოს და გადააჭარბოს კიდევ შობადობის მაჩვენებელს, ამიტომ მომავალში მოსალოდნელია მოსახლეობის ნულოვანი ან ძალიან უმნიშვნელო ბუნებრივი მატება (ზოგიერთ შემთხვევაში კი კლებაც კი)“. დემოგრაფიული განვითარების უახლესი ისტორია გვიჩვენებს, რომ რეალობად უნდა მივიჩნიოთ ცნობილი მეცნიერის ა. კარლსონის ხატოვანი გამოთქმა – დემოგრაფების რწმენა, თითქოსდა დასავლეთის ქვეყნების მოსახლე-

ობა სტაბილიზდება მარტივი აღწარმოების ზღვარზე ან მასთან ახლოს, არასოდეს არ ყოფილა აუხდენელ ოცნებაზე მეტი (Carlson A.C. Family Questions..., 1990).

როგორც უკვე აღინიშნა, შობადობის კლების მიზეზები სათავეს ისტორიულ წარსულში იღებენ, როდესაც შობადობა და მოკვდაობა ძალიან მაღალი მაჩვენებლებით გამოირჩეოდნენ. მედიცინის და სანიტარულ-ჰიგიენური პირობების დაბალი დონის, გამუდმებული ომებისა და ხშირი პანდემიების არსებობისას, ძალიან მაღალი იყო გარდაცვალებათა შემთხვევები, განსაკუთრებით მაღალი იყო ბავშვთა მოკვდაობა. ისტორიულ წარსულში ერთ წლამდე ასაკში იღუპებოდა ბავშვების 26.9%, ხოლო 46.2% ვერ აღწევდა სრულწლოვანებას (Volk A., Atkinson J., Infant and child death..., 2013). არსებული ვითარების გამო ადამიანები – პოპულაციის შენარჩუნების მიზნით, იძულებულნი იყვნენ, შობადობის მაღალ ნორმებზე ყოფილიყვნენ ორიენტირებულნი.

მოსახლეობის რაოდენობრივ ცვლილებაში რეკოლუციურ მოვლენას წარმოადგენდა ჩვილთა მოკვდაობის მნიშვნელოვანი კლება ევროპაში მე-18 საუკუნის ბოლოდან. დაფიქსირებული ფაქტი მედიცინის განვითარებით და სანიტარულ-ჰიგიენური პირობების გაუმჯობესებით იყო განპირობებული. აღნიშნულთან ერ-

თად, შობადობის შემცირების მიზეზები ადამიანთა ცხოვრების წესის ცვლილებებში უნდა ვეძიოთ. შობადობის დაბალი დონის განმაპირობებელი უმთავრესი მიზეზებია: ურბანული პროცესები, ქვეყნების ინდუსტრიალიზაცია, ქალების მასობრივი ჩაბმა საზოგადოებრივ წარმოებაში, განათლების მისაღებად სწავლის ვადების გახანგრძლივება, საზოგადოების ცხოვრებაზე რელიგიის ზეგავლენის შემცირება; ბიჭებისადმი უპირატესობის მინიჭების ტრადიციის შესუსტება; საპენსიო სოციალური უზრუნველყოფის სახელმწიფო სისტემების შექმნა, ამ უკანასკნელის მეშვეობით პენსიაზე გასვლის შემდეგ, ასაკოვანი ადამიანები მატერიალურად აღარ არიან თავიანთ შვილებზე დამოკიდებულნი, რაც ხელს უწყობს შობადობის კლებას.

დღესდღეობით ევროკავშირის ქვეყნებში შობადობის ზოგადი კოეფიციენტი კრიტიკულ ზღვარზე (15‰) დაბლა იმყოფება (იხ. ცხრილი 1). 2019 წელს საქართველოში შობადობის ზოგადი კოეფიციენტის მნიშვნელობა 13.0‰-ს შეადგენდა, რაც ევროკავშირის ქვეყნებს შორის, ირლანდიასთან ერთად, ყველაზე მაღალი მაჩვენებელია, მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ ჩვენს ქვეყანაში შობადობის სფეროში არსებული მდგომარეობა დამშვიდების საფუძველს იძლევა.

ცხრილი 1

შობადობის ზოგადი კოეფიციენტების დინამიკა ევროკავშირის ქვეყნებში და საქართველოში

ქვეყანა	წ ლ ე ბ ი							
	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2019
ავსტრია	15.6	17.9	15.0	12.0	11.8	9.8	9.4	9.9
ბელგია	16.9	16.8	14.7	12.6	12.4	11.4	11.9	10.9
ბულგარეთი	25.2	17.8	16.3	14.5	12.1	9.0	10.2	9.0
უნგრეთი	20.9	14.7	14.7	13.9	12.1	9.6	9.0	9.5
გერმანია	16.1	17.3	13.4	11.1	11.4	9.3	8.3	9.4
საბერძნეთი	20.0	18.9	16.5	15.4	10.0	9.6	10.3	7.8
დანია	18.7	16.6	14.4	11.2	12.3	12.6	11.4	10.7

ირლანდია	21.3	21.5	21.8	21.7	15.1	14.4	16.5	13.0
ესპანეთი	20.2	21.7	19.5	15.2	10.3	9.8	10.4	8.5
იტალია	19.5	18.1	16.7	11.3	10.0	9.5	9.5	7.6
ლატვია	16.9	16.7	14.6	14.1	14.2	8.6	9.4	10.8
ლიტვა	23.6	22.5	17.7	15.2	15.4	9.8	9.9	10.3
ნიდერლანდები	22.7	20.8	18.3	12.8	13.2	13.0	11.1	10.1
პოლონეთი	30.7	22.6	16.8	19.6	14.4	9.9	10.9	9.9
პორტუგალია	24.4	24.1	20.8	16.2	11.7	11.7	9.6	7.8
რუმინეთი	26.2	19.1	21.1	18.0	13.6	10.4	10.5	9.8
სლოვაკეთი	27.4	21.7	17.8	19.1	15.1	10.2	11.2	10.5
სლოვენია	22.0	17.6	15.9	15.7	11.2	9.1	10.9	9.7
ფინეთი	24.5	18.5	14.0	13.2	13.1	11.0	11.4	9.4
საფრანგეთი	20.7	17.9	16.7	14.9	13.4	13.3	12.9	11.2
ხორვატია	24.8	18.4	13.8	14.8	11.6	9.8	10.1	8.9
ჩეხეთი	19.4	13.4	15.0	14.9	12.6	8.9	11.2	10.5
შვედეთი	16.5	13.7	13.7	11.7	14.5	10.2	12.3	11.9
ესტონეთი	18.4	16.7	15.8	15.0	14.2	9.4	11.9	10.4
საქართველო	23.5	24.7	19.2	17.6	17.1	11.1	14.6	13.0

წყარო: საქსტატი; <http://www.demoscope.ru>

2. შობადობის სტატისტიკური აღრიცხვის პრობლემები საქართველოში

1990-იან წლებში საქართველოში განვითარებული უმძიმესი სოციალურ-ეკონომიკური კრიზისის შედეგად – რომელმაც საზოგადოების ყველა სფერო მოიცვა – მოიშალა დემოგრაფიული შემთხვევების სტატისტიკური აღრიცხვის სისტემა. აღნიშნულ პერიოდში სპეციალისტები ეჭვქვეშ აყენებდნენ ოფიციალურად გამოქვეყნებული დემოგრაფიულ-სტატისტიკური ინფორმაციის რელევანტურობას. აღნიშნულ წლებში გამოქვეყნდა შესაბამისი ნაშრომები (მელაძე გ., წულაძე გ., საქართველოს მოსახლეობა და..., 1997; გაჩეჩილაძე რ., მოსახლეობის მიგრაცია საქართველოში და..., 1997, გუგუშვილი თ., საქართველოს გარე მიგრაციულ-დემოგრაფიული..., 1998), რომლებშიც ავტორთა მიერ შემოთავაზებული ორიგინალური გა-

ანგარიშებები გაცილებით ადეკვატურად ასახავდნენ არსებულ რეალობას.

მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კომპონენტის – შობადობის არასრული აღრიცხვის მასშტაბის დადგენის მიზნით, 1998 წელს ოფიციალურმა სახელმწიფო სამსახურებმა – იმჟამინდელი საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს სამედიცინო სტატისტიკისა და ინფორმაციის ცენტრმა და საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის დემოგრაფიული სტატისტიკის სამმართველომ, ერთობლივი შერჩევითი გამოკვლევა ჩაატარეს. აღნიშნული კვლევის შედეგად აღმოჩნდა, რომ სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის ორგანოების მიერ დაბადებულთა აღურიცხაობამ 21.7% შეადგინა (ჯანმრთელობის დაცვა, 2000). მეტნაკლებად მსგავსი

მდგომარეობა იყო ბუნებრივი მოძრაობის (მოკვდაობა, ქორწინება, განქორწინება) დანარჩენი კომპონენტების შემთხვევაშიც. სამწუხაროდ, ოფიციალური სამსახურების მიერ 2002 წლის მოსახლეობის საყოველთაო აღწერამდე არ მომხდარა დემოგრაფიული სტატისტიკის მონაცემების გადასინჯვა.

2002 წლის აღწერის შემდგომ, იმჟამინდელი საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტროს სტატისტიკის დეპარტამენტის მიერ, განხორციელდა 1992-2001 წლების პერიოდის დემოგრაფიულ-სტატისტიკური მონაცემების გადაანგარიშება-შეფასება. მიუხედავად გატარებული ღონისძიებისა, სპეციალისტთა შეფასებით პრობლემა მაინც ვერ იქნა აღმოფხვრილი.

არსებული პრობლემა იმდენად თვალსაჩინო გახდა, რომ საერთაშორისო ორგანიზაციების და სამეცნიერო ცენტრების მსჯელობის საგანი გახდა. 2002 წელს ევროსაბჭოს ეგიდით ტალინში ჩატარდა საერთაშორისო კონფერენცია, სადაც ექსპერტთა მიერ განხილულ იქნა საქართველოში არსებული დემოგრაფიული სტატისტიკის პრობლემები (G.Meladze., Population development in Georgia..., 2002).

2004 წელს პარიზში, დემოგრაფიული კვლევების ეროვნულ ინსტიტუტში (INED) გაიმართა საერთაშორისო კონფერენცია – „მოსახლეობის სტატისტიკის როლი პოსტკოლონიალურ სიტუაციაში“, სადაც საქართველოს წარმომადგენლებთან ერთად მონაწილეობდნენ სპეციალისტები მსგავსი პრობლემების მქონე ქვეყნებიდან. (Meladze G., Problems of demographic statistics..., 2004), სადაც კვლავ აღინიშნა საქართველოში დემოგრაფიულ სტატისტიკაში არსებული ნაკლოვანებების შესახებ.

სამწუხაროდ, დემოგრაფიულ სტატისტიკის სფეროში არსებული პრობლემების აღმოფხვრა ვერ მოხერხდა, რაც დაადასტურა მოსახლეობის 2014 წლის საყოველთაო აღწერამ,

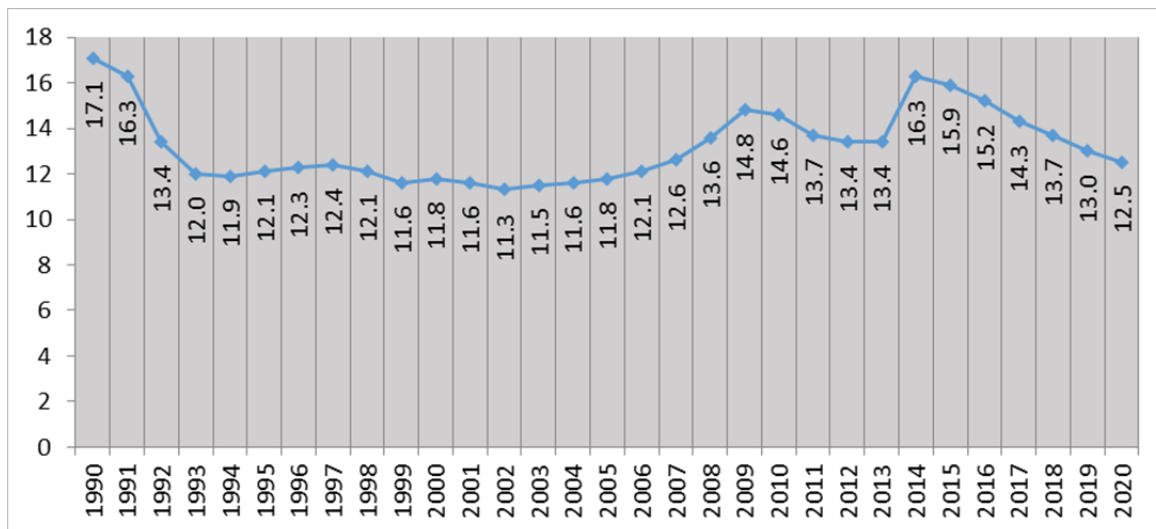
რომლის მონაცემების თანახმად, საქართველოს მოსახლეობის საერთო რაოდენობამ 3713.8 ათასი მცხოვრები შეადგინა, 2013 წელს კი ქვეყნის მოსახლეობის საერთო რაოდენობა 4490,5 ათასის ტოლი იყო. განსხვავებამ 776.7 ათასი ადამიანი შეადგინა. შექმნილი არაადეკვატური ვითარების გამო. საქსტატმა კვლავ მოახდინა დემოგრაფიულ სტატისტიკური მონაცემების ხელახალი გადაანგარიშება-შეფასება 1995-2013 წლებისათვის (ჰაკერტი რ., მოსახლეობის დინამიკა საქართველოში, 2017, 1994-2014 წლების..., 2018).

3. შობადობის პროცესები საქართველოში

საქართველოში შობადობის სფეროში მიმდინარე პროცესები მეტნაკლებად ჯდება დემოგრაფიული გადასვლის თეორიაში და გლობალურად მიმდინარე პროცესებში, თუმცა ჩვენი ქვეყნის ისტორიაში მომხდარ რიგ პერტურბაციულ მოვლენებს: გლობალური მასშტაბის ომებს, ფორსირებულ ინდუსტრიალიზაციას, სოციალურ კატაკლიზმებს – რომლებიც განვითარდა გასაბჭოების შემდგომი პერიოდის საქართველოში, 1930-იანი წლების რეპრესიებს, 1990-იანი წლების უმძიმეს სოციალურ-ეკონომიკურ კრიზისს, თავიანთი კორექტივები შეჰქონდათ დემოგრაფიული სისტემის ბუნებრივ განვითარებაში, იწვევდნენ რა მისი წონასწორობის დარღვევას. ზოგიერთი მოვლენის გავლენა დემოგრაფიულ პროცესებზე იმდენად მნიშვნელოვანი იყო, რომ ათობით წლების შემდეგაც იგრძნობოდა და იგრძნობა.

საქართველოში 1990-2020 წწ. არაერთმნიშვნელოვნად იცვლებოდა შობადობა. აღნიშნული დროის მონაკვეთში განახევრდა დაბადებულთა აბსოლუტური რაოდენობა, რაც შობადობის ზოგადი კოეფიციენტის 27%-ით კლების ტოლფასია. განსაკუთრებით დაბალი იყო შობადობის ზოგადი კოეფიციენტის მნიშვნელობები 1999-2005 წწ. (იხ. ნახაზი 1).

შობადობის ზოგადი კოეფიციენტების დინამიკა საქართველოში
1990-2020 წწ.*
(პრომილე)

* ცხინვალის რეგიონის და აფხაზეთის გარეშე, 1991 და 1992 წლიდან.

წყარო: საქსტატი.

2006-2009 წელში ადგილი ჰქონდა დაბადებულთა აბსოლუტური რაოდენობის უჩვეულო მატებას. 2009 წელს 21%-ით მეტი ბავშვი დაიბადა 2009 წელთან შედარებით. განსაკუთრებით გაიზარდა დაბადებული ბავშვების აბსოლუტური რაოდენობა, 2007-2008 წწ. და 2008-2009 წწ. (შესაბამისად 3.9 და 4.1 ათასით). დაფიქსირებული ფაქტი ერთგვარად მოულოდნელი იყო, ვინაიდან ქვეყანაში არ გატარებულა შობადობის გაზრდისაკენ მიმართული არანაირი პოლიტიკა. შობადობის ზემოაღნიშნული მოკლევადიანი მატების ძირითად მიზეზად ქართული საზოგადოების გარკვეული ნაწილი მიიჩნევდა ხელისუფლების წარმატებულ სოციალურ-ეკონომიკურ პოლიტიკას და საქართველოს პატრიარქის ილია II ცნობილ მოწოდებას, რომლის თანახმადაც იგი ნათლავს ყოველ მესამე ბავშვს (აღნიშნული რიტუალი პირველად 2008 წლის 16 იანვარს შესრულდა).

აღნიშნულ მოვლენაზე ერთმნიშვნელოვან პასუხს ვერც საქართველოში 2009 წელს ჩატარებული რეპრეზენტატული გამოკვლევის – „ოჯახური ურთიერთობები და თაობათა ურ-

თიერთდამოკიდებულება“ იძლევა. ავტორთა აზრით, საკითხი დამატებით კვლევას მოითხოვს (ბადურაშვილი ი., კაპანაძე ე., წიკლაური შ. ოჯახური ურთიერთობები და..., 2010), ხოლო რაც შეეხება მომავლის პერსპექტივებს, აღნიშნავენ: „ამრიგად, ჩატარებული კვლევის შედეგები არ გვაძლევს არანაირ საფუძველს, ვივარაუდოთ, რომ საქართველოში მცხოვრები ქალების რეპროდუქციული განზრახვები გაზრდილია..., უახლოეს მომავალში არ არის მოსალოდნელი შობადობის რეალური ზრდა საქართველოში“ (იქვე, გვ. 64).

ნაწილობრივ ვიზიარებთ აღნიშნულ მოსაზრებებს, მაგრამ განხილული დროის მონაკვეთში შობადობის ასეთი მკვეთრი მატება დემოგრაფიული მეცნიერების თვალსაწიერიდან ნაკლებად დამაჯერებელია. მოვლენის ასახსნელად აუცილებელია, გაანალიზდეს შობადობის ყველაზე მაღალი დონით გამორჩეული ასაკის (20-24 და 25-29 წწ.) ქალებში მომხდარი სტრუქტურული ცვლილებები. დემოგრაფიულ მეცნიერებაში გათვითცნობიერებული ადამიანისათვის ცნობილია დემოგრაფიული ტალღების

არსებობის შესახებ. ზოგადად, დემოგრაფიული ტალღა არსებული სიტუაციისა და გარემო ფაქტორების შედეგად ყალიბდება, რის გამოც თავისი არსებობის მანძილზე გარკვეულ ზემოქმედებას ახდენს ქვეყნის დემოგრაფიულ სისტემაზე, იწვევს რა მისი პარამეტრების კორექტირებას (მელაძე გ., საქართველო და გლობალური... 2013).

დაბადებული ბავშვების რაოდენობამ პიკს 2009 წელს მიაღწია, ამ დროისათვის ბავშვთა შობით გამორჩეულ ასაკებში (20-24 და 25-29 წწ.) იმ ქალების თაობა შევიდა, რომლებიც 1980-იანი წლებში დაიბადნენ, როდესაც მაღალი იყო შობადობა. ჩვენი აზრით, უმთავრესად აღნიშნულ პერიოდში ჩამოყალიბებული დემოგრაფიული ტალღის გამოძახილი იყო 2006-2009 წლების შობადობის მატება. რა თქმა უნ-

და, აღნიშნული დემოგრაფიული ტალღის შესაძლებლობები ამოწურვადია და შობადობის მატებას კლება მოჰყვებოდა. დღესდღეობით აქტიურ საქორწინო ასაკში შედის იმ ქალთა თაობა, რომლებიც გასული საუკუნის 90-იანი წლებში დაიბადა, როდესაც მკვეთრად შემცირდა შობადობა. დღესდღეობით შობადობის სფეროში არსებულ არასახარბიელო მდგომარეობას დაერთო კოვიდ-19-ის გლობალური პანდემია, რომელმაც ნეგატიური კორექტივები შეიტანა დაბადებულთა რაოდენობაში. უახლოეს მომავალში არ არის მოსალოდნელი შობადობის ზრდა, ვინაიდან ქალების საერთო რაოდენობაში – ბავშვთა შობით გამორჩეულ რეპროდუქციულ ასაკში (20-29 წწ.) მყოფი ქალთა რაოდენობა მეტად მცირეა (იხ. ცხრ. 2).

ცხრილი 2

20-29 წლის ასაკის ქალების რაოდენობა, ქალების ასაკობრივ სტრუქტურაში საქართველოში მოსახლეობის აღწერების მიხედვით*

აღწერის წლები	20-29 წლის ასაკის ქალების რიცხოვნობა	
	აბსოლუტური მონაცემები (ათასი)	პროცენტი
1926	221.7	16.8
1939	311.4	17.5
1959	406.6	18.7
1970	304.2	12.2
1979	402.7	15.2
1989	451.9	15.9
2002**	289.0	13.8
2014	275.2	14.2
2021***	217.0	11.2

* 2002 და 2014 წლები – აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის გარეშე.

**2002 წელი – საქსტატის შეფასებითი მონაცემები.

*** 2021 წელი – მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობის მიმდინარე აღრიცხვის მიხედვით, საქართველოს ხელისუფლების მიერ კონტროლირებადი ტერიტორია.

წყარო: საქსტატი.

საგულისხმო ფაქტია, რომ თუკი აბსოლუტურ რიცხვებში განხილული ასაკის ქალების რაოდენობა 2002 წელს 289.0 ათასის ტოლი

იყო, 2021 წელს ისინი სულ 217.0 ათასს შეადგენდნენ, მათი წილი კი უპრეცედენტოდ დაბალი (11.2%) იყო.

შობადობის სფეროში 2014 წელს კვლავ დაფიქსირდა მოულოდნელი ფაქტი, კერძოდ, აღნიშნულ წელს დაბადებულთა რაოდენობამ 60.6 ათასი ბავშვი შეადგინა, რაც 11 ათასით აღემატებოდა 2013 წელს დაფიქსირებული ბავშვების რაოდენობას. აღნიშნული მოვლენის მიზეზი სტატისტიკურ აღრიცხვაში უნდა ვეძიოთ. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, 2014 წლის მოსახლეობის აღწერის შემდგომ, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნულმა სამსახურმა მოახდინა დემოგრაფიული მაჩვენებლების გადაანგარიშება 1995-2013 წლების პერიოდისათვის. გადაანგარიშებისას აღმოჩნდა, რომ „ყოველ კალენდარულ წელს ქვეყანაში დაახლოებით 15-პროცენტის სხვაობა ფიქსირდება, ერთი მხრივ, იუსტიციის სამინისტროს დაქვემდებარებაში მყოფი დაბადების რეგისტრში და პირადობის დამადასტურებელი მოწმობების (პირადი საიდენტიფიკაციო ნომერი ან მონაცემები) გაცემაზე პასუხისმგებელ განყოფილებაში რეგისტრირებულ ახალშობილთა რაოდენობასა და, მეორე მხრივ, მოსახლეობის აღწერისა და განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს სტატისტიკით აღრიცხული შესაბამისი ასაკის ბავშვების რაოდენობებს შორის“ (ჰაკერტი რ., მოსახლეობის დინამიკა საქართველოში, 2017). სამწუხაროდ, ავტორის განმარტებით, ჯერჯერობით ამ სხვაობას ახსნა ვერ მოეძებნა (იქვე, გვ. 20). აქედან გამომდინარე, შემოღებულ იქნა ტერმინი „შობადობა რეზიდენტთა შორის“. ზემოაღნიშნული დროის პერიოდში ოფიციალურად გამოქვეყნებულ დაბადებულთა რაოდენობას რეზიდენტი მოსახლეობის მიერ დაბადებული ბავშვები შეადგენენ. 2014 წლიდან დაბადებულთა აღრიცხვა მოიცავს როგორც რეზიდენტი, ასევე არარეზიდენტი ქალების მიერ გაჩენილ ბავშვებს.

სამეცნიერო თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია, გავარკვიოთ შობადობის განმსაზღვრე

ლი შემდეგი კომპონენტებიდან შობადობის ზოგადი კოეფიციენტის ცვლილებაში რომელმათგანს რა წილი გააჩნდა:

- ა) 15-49 წლის ქალების წილი მოსახლეობის საერთო რაოდენობაში;
- ბ) რეპროდუქციული კონტინგენტის ქალების ასაკობრივი სტრუქტურა;
- გ) შობადობის ასაკობრივი კოეფიციენტები.

დასახული მიზნის განსახორციელებლად გამოვიყენებთ საინდექსო მეთოდს.

ფორმულას, რომლის მეშვეობითაც გაანგარიშებულ იქნა კოეფიციენტის ცვლილების ფაქტორები, შემდეგი სახე აქვს:

$$\frac{n^1}{n^0} = \frac{dW_{15-49}^1}{dW_{15-49}^0} \times \frac{\sum F_x^1 \omega_x^0}{\sum F_x^0 \omega_x^0} \times \frac{\sum F_x^1 \omega_x^1}{\sum F_x^0 \omega_x^0},$$

სადაც: n – შობადობის ზოგადი კოეფიციენტი; F_x – შობადობის ასაკობრივი კოეფიციენტი; dW_{15-49} – 15-49 წლის ქალების წილი მოსახლეობის საერთო რაოდენობაში; ω_x – რეპროდუქციული ასაკის (5-წლიანი ასაკობრივი ჯგუფები) ქალების წილი, 15-49 ასაკის ქალთა საერთო რაოდენობაში.

გაანგარიშებების შედეგად ირკვევა, რომ მხოლოდ 2015-2020 წლებში დაფიქსირდა შობადობის ზოგადი კოეფიციენტის ცვლილების სამივე კომპონენტის უარყოფითი მნიშვნელობა (იხ. ცხრილი 3). აღნიშნული დროის მონაკვეთში კოეფიციენტი 21,4%-ით შემცირდა. დაფიქსირებულ მოვლენაში ყველაზე მნიშვნელოვანი იყო შობადობის ასაკობრივი კოეფიციენტების კლებით გამოწვეული შობადობის შემცირება (-13,0%). შობადობის კოეფიციენტის კლებაში მოსახლეობის საერთო რაოდენობაში 15-49 წლის ასაკის ქალების წილის კლებაზე 5.7 პროცენტი მოდიოდა. შობადობის ზოგადი კოეფიციენტის კლება 2.7%-ით იყო განსაზღვრული, ქალების რეპროდუქციული კონტინგენტის ასაკობრივი სტრუქტურის დაბერებით.

ცხრილი 3

შობადობის ზოგადი კოეფიციენტების ცვლილებების კომპონენტები საქართველოში
1990-2020 წწ. (პროცენტებში კოეფიციენტის სიდიდესთან თითოეული პერიოდის დასაწყისში)

წლები	მათ შორის ცვლილების ხარჯზე			
	შობადობის ზოგადი კოეფიციენტის ცვლილება პერიოდში	მოსახლეობაში 15-49 წლის ასაკის ქალების წილის	ქალების რეპროდუქციული კონტინგენტის ასაკობრივი სტრუქტურის	შობადობის ასაკობრივი კოეფიციენტების
1990-1995	-29.2	16.0	-15.8	-29.4
1995-2000	-2.4	2.2	-5.7	1.1
2000-2005	-0.1	-0.1	-0.2	0.2
2005-2010	23.7	-3.6	2.9	24.4
2010-2015	8.9	-6.3	1.5	13.8
2015-2020	-21.4	-5.7	-2.7	-13.0

წყარო: გაანგარიშებულია ავტორის მიერ, საქსტატის მონაცემების საფუძველზე.

მნიშვნელოვანი ცვლილებები განიცადა შობადობის ასაკობრივმა კოეფიციენტებმა (იხ. ცხრილი 4). საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ოფიციალური მონაცემებით, ყოველ ათას ქალზე გაანგარიშებით, თითქმის განახევრდა 15-19 წლის ასაკის ქალთა მაჩვენებელი. განსხვავებულ მონაცემებს იძლევა მსოფლიო ბანკი, რომლის მიხედვითაც ეს უკანასკნელი მაჩვენებელი 2019 წელს 44.0%-ს შეადგენდა, რაც 9-ჯერ აღემატებოდა დასავლეთ ევროპის ქვეყნების (ავსტრია, ბელგია, საფრანგეთი, გერ-

მანია, ნიდერლანდები, შვეიცარია) შესაბამის კოეფიციენტებს (<https://data.worldbank.org>). საგულისხმო ფაქტია, რომ 2017 წლიდან 25-29 წლის ქალების კოეფიციენტი აღემატება 20-25 წლის ასაკის ქალთა მაჩვენებელს. დაფიქსირებული ფაქტი ბავშვის დაბადებისას დედის საშუალო ასაკის მატებითაა განპირობებული. ოფიციალური მონაცემებით, აღნიშნული მაჩვენებელი 1994-2020 წწ. 4.6 წლით გაიზარდა და 28.5 წელი შეადგინა (2020 წ.).

ცხრილი 4

შობადობის ასაკობრივი და ჯამობრივი კოეფიციენტების დინამიკა
საქართველოში 1990-2020 წწ.

წლები	დედის ასაკი							შ. ჯ. კ.
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-54	
1990	58.1	167.3	110.2	64.1	24.7	6.2	0.3	2,16
1995	65.7	116.0	67.9	42.7	16.9	4.3	0.3	1,57
2000	43.7	120.6	80.8	46.3	20.5	5.3	0.5	1,59
2005	45.1	111.7	86.3	49.9	20.8	4.8	0.3	1,59
2010	52.2	132.6	111.0	67.0	29.1	6.8	0.3	2,00
2015	48.4	144.1	128.0	87.7	41.5	10.6	0.7	2,31
2020	27.3	103.3	121.8	81.6	44.4	13.3	1.7	1,97

წყარო: საქსტატი.

აღსანიშნავია, რომ ბავშვის დაბადებისას დედის საშუალო ასაკის ანალიზისათვის უმჯობესია გამოყენებულ იქნას არა საშუალო,

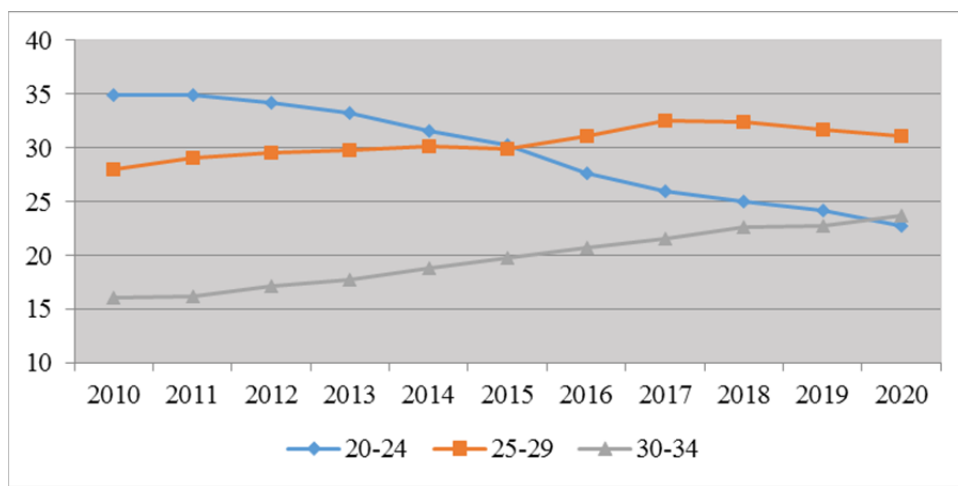
არამედ მედიანური ასაკი, რომელიც გაცილებით ზუსტად აღწერს მდგომარეობას. ჩვენი გაანგარიშებით, 2020 წელს მედიანურმა ასაკმა

32.5 წელი შეადგინა, რაც ნიშნავს, რომ საქართველოში ქალები უფრო მაღალ ასაკებში აჩენენ ბავშვებს. ამ უკანასკნელ ფაქტს ამტკიცებს ქალთა 20-24, 25-29 და 30-34 წლის ასაკობრივი კოჰორტების დინამიკა (იხ. ნახ). ნახაზიდან ირკვევა, რომ დაბადებულთა საერთო რაოდენობაში

ნობაში სულ უფრო მატულობს 30-34 წლის ქალთა კოჰორტის წილი. 2020 წელს აღნიშნული ასაკის ქალთა წილმა დაბადებულთა საერთო რაოდენობაში გადააჭარბა 20-24 წლის ასაკის ქალების მაჩვენებელს.

ნახაზი 2

ქალთა 20-24, 25-29 და 30-34 წლის ასაკობრივი კოჰორტების დინამიკა (პროცენტი)

წყარო: საქსტატი.

4. გლობალური პანდემია და შობადობა

ცალკეულ ქვეყნებში კორონავირუსის პანდემიამ არაერთგვაროვანი ზეგავლენა მოახდინა შობადობაზე (იხ. ცხრ. 5). ცხრილის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ 2021 წელს, 2020 წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით დაბადებულთა

რაოდენობა საგრძნობლადაა შემცირებული პოლონეთში, იტალიაში, საფრანგეთში, ესპანეთში და სხვა ქვეყნებში. საპირისპირო მოვლენა დაფიქსირდა ნიდერლანდებში, გერმანიაში, ფინეთში და სხვ.

ცხრილი 5

დაბადებულთა აბსოლუტური რაოდენობის ცვლილება 2020 და 2021 წლის შესაბამის პერიოდებში

ქვეყანა	2020 წელი	2021 წელი	დაბადებული ბავშვების ცვლილება 2020 და 2021 წლების შესაბამის პერიოდებში
საფრანგეთი	01.-1.08.2020	01.-1.08.2021	-8959
შვედეთი	01-07.2020	01-07.2021	+395
გერმანია	01-06.2020	01-06.2021	+3923
იტალია	01-06.2020	01-06.2021	-11015
ესპანეთი	01-07.2020	01-07.2021	-8331
ავსტრია	01-06.2020	01-06.2021	+600
ბელგია	01-07.2020	01-07.2021	-211
ბულგარეთი	01-06.2020	01-06.2021	-792

ხორვატია	01.-08.2020	01.-08.2021	+177
ჩეხეთი	01-06.2020	01-06.2021	+422
დანია	01-06.2020	01-06.2021	+814
ესტონეთი	01.-08.2020	01.-08.2021	-9
ფინეთი	01.-08.2020	01.-08.2021	+2040
უნგრეთი	01.-08.2020	01.-08.2021	-533
ირლანდია	01.03.2020	01.03.2020	-476
ლატვია	01-07.2020	01-07.2021	-548
ლიეტუვა	01.-08.2020	01.-08.2021	-717
ნიდერლანდები	01.-08.2020	01.-08.2021	+5665
პოლონეთი	01-07.2020	01-07.2021	-16700
პორტუგალია	01-06.2020	01-06.2021	-4189
რუმინეთი	01-07.2020	01-07.2021	-336
სლოვაკეთი	01-07.2020	01-07.2021	+239
სლოვენია	01.-08.2020	01.-08.2021	-54

წყარო: მონაცემები აღებულია ქვეყნების შესაბამისი სტატისტიკური სამსახურების ვებგვერდებიდან.

2010-2019 წწ. ფინეთში დაბადებული ბავშვების აბსოლუტური რაოდენობის პერმანენტული კლება ფიქსირდებოდა. 2020 წელს შობადობა გაიზარდა, ხოლო 2021 წლის პირველ რვა თვეში უფრო მეტი ბავშვი დაიბადა, 2020 წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით (<https://pxnet2.stat.fi/...>). ფინელი ოჯახის მკვლევრის კ. იოკინენის აზრით, დაფიქსირებულ ფაქტს შემდეგი ახხნა გააჩნია – პანდემიამ გამოათავისუფლა სხვადასხვა გასართობებისა და მოგზაურობისათვის განკუთვნილი დრო და სახსრები. გარდა ამისა, სხვა ქვეყნებთან შედარებით, ფინეთმა შედარებით უკეთ შეძლო პანდემიასთან გამკლავება, რის გამოც ადამიანებში შესაძლებელია გაიზარდა მომავლის რწმენა. მიუხედავად ამისა, იგი აღიარებს, რომ შობადობის მცირე ბუმი ვერ შეცვლის მრავალწლიან კლების ტენდენციას (<https://worldakkam.com/finlands...>).

დემოგრაფიის დარგის ექსპერტების აზრით, შობადობის მატება გერმანიაში გამოწვეულია ოჯახის ინტერესებზე ორიენტირებული პოლიტიკით. ასევე იმ ფაქტით, რომ მოსახლეობას ხელისუფლებისაგან აქვს გარანტიები, რომ სახელმწიფო იმ შემთხვევაშიც კი გადაუხდის ხელფასს, თუკი მოსახლეობა ვერ შეძლებს

მუშაობას იზოლაციის დროს (<https://www.reuters.com/...>).

გავრცელებული მოსაზრების მიხედვით, იძულებითი იზოლაციის გამო წყვილები უფრო მეტ დროს ატარებენ ერთად, რაც ხელს უწყობს შობადობას. ანგარიშგასაწევია ის მოსაზრებაც, რომ პანდემიის პირობებში ოჯახები სამომავლოდ გადადებენ ბავშვთა შობას, სახელმწიფოს მიერ იძულებით გამოწვეული ლოქდაუნები ამცირებს ახალგაზრდების სექსუალურ აქტივობას, რაც შესაბამისად ამცირებს პოტენციურ წყვილთა დაქორწინების შემთხვევებს, რაც შობადობის კლებაში აისახება.

სპეციალისტთა გარკვეული ნაწილი ვარაუდობს, რომ იმ ქვეყნებში, სადაც შემცირდა შობადობა, პანდემიის შემდეგ მისი მატებაა მოსალოდნელი და ამის მაგალითად მოჰყავთ ომის შემდგომი ბეიბი-ბუმი. ჩვენ ვიზიარებთ აზრს, რომ დემოგრაფიული განვითარების თვალსაზრისით, მაღალ დონეზე მდგომ ქვეყნებში ნაკლებად მოსალოდნელია შობადობის საგრძნობი ზრდა. შესაძლებელია დაფიქსირდეს ხანმოკლე მატება, რაც გამოწვეული იქნება – პანდემიის გამო – ე.წ. „ფეხმძიმობის დაპაუზებით“. აღნიშნულის საფუძველს იძლევა ის

ფაქტი, რომ ამ ქვეყნებში მეუღლეებს ჩამოყალიბებული აქვთ დაბალი რეპროდუქციული განწყობები, რაც ბავშვების ნაკლებ სასურველ რაოდენობას გულისხმობს. აღნიშნული განწყობა საკმაოდ მდგრადია, წყვილებს უკვე აქვთ ჩამოყალიბებული თავიანთი აზრი, თუ რა რაოდენობის ბავშვებს იყოლიებენ და დროის რა ინტერვალებით.

საქართველოში კორონავირუსული დაავადება COVID-19-ით ინფიცირებული ადამიანი

პირველად 2020 წლის 26 თებერვალს დაფიქსირდა. მოსახლეობის მიერ საშიშროების მთელი სერიოზულობით აღქმას კიდევ რამდენიმე თვე დასჭირდა, რის გამოც შობადობის პროცესები ინერციით მიმდინარეობდა.

საქსტატის მიერ გამოქვეყნებული, მიმდინარე წლის პირველი ნახევრის მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობის მონაცემები, 2020 წლის შესაბამის მონაცემებთან შედარებით გაუარესებულია (იხ. ცხრილი 6).

ცხრილი 6.

მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობა
2020 და 2021 წლის პირველ ნახევარში საქართველოში

წელი	ა ბ ს ო ლ უ ტ უ რ ი მ ო ნ ა ც ე მ ე ბ ი		
	დაბადებულთა რაოდენობა	გარდაცვლილთა რაოდენობა	ბუნებრივი მატება
2020. I-VI.	22310	23794	-1484
2021. I-VI.	21839	25821	-3982

წყარო: ძირითადი დემოგრაფიული მაჩვენებლები 2021 იანვარი-ივნისი (წინასწარი მონაცემები).

საქსტატი. 15.09.2021. <https://www.geostat.ge>

საქსტატის მონაცემებით, 2021 წლის პირველ ნახევარში საქართველოში 21839 ბავშვი დაიბადა, რაც 471 ბავშვით ნაკლები იყო 2020 წლის შესაბამისი დროის მონაკვეთში დაბადებულთა რაოდენობაზე. ბუნებრივია, დაისმის კითხვა, რამდენად იყო აღნიშნული მოვლენა პანდემიის შედეგი?

მიუხედავად პანდემიის ნეგატიური გავლენისა შობადობაზე, იგი ძირითადად ვერ შეცვლის მოსახლეობის აღწარმოების პროცესს, ვინაიდან ადამიანები არ იქცევიან ფლუგერის მაგვარად, არ იხრებიან იმ მხარეს, საიდანაც ქარი ქრის, განსაკუთრებით ისეთ საკითხში, როგორიცაა ოჯახის დაგეგმვა. არსებულმა ეპიდემიოლოგიურმა კრიზისმა შესაძლებელია, გამოიწვიოს ბავშვთაშობის გადავადება გარკვეული დროით, რასაც დიდი ალბათობით მომავალში მოჰყვება შობადობის ადრინდელი დონის მეტნაკლებად აღდგენა.

საქართველოში შობადობაზე ზეგავლენის თვალსაზრისით, კოვიდ-19 პანდემიაზე გაცილებით უარყოფით ზეგავლენას ახდენს რეპროდუქციული ასაკის ქალების მცირე რაოდენობა, რაც მომავალშიც საგრძნობი იქნება.

დასკვნები

- დემოგრაფიული გადასვლა არ დასრულდება მოსახლეობის სტაბილიზაციით. მეოთხე ფაზის დასრულების შემდგომ დამკვიდრდება მეხუთე ანუ რეგრესული ფაზა.
- ახლო მომავალში საქართველოში არ არის მოსალოდნელი შობადობის მატება, ვინაიდან აქტიურ საქორწინო ასაკში იმყოფება იმ ქალთა თაობა, რომლებიც გასული საუკუნის 90-იან წლებში დაიბადა, როდესაც მკვეთრად შემცირდა შობადობა.
- უახლოესი მონაცემებით (2021 წელი), ქალების საერთო რაოდენობაში ქვეყანაში

უპრეცედენტოდ დაბალია 20-29 წლის ასაკის ქალების რაოდენობა.

- საინდექსო მეთოდით შობადობის კვლევამ გვიჩვენა, რომ შობადობის სფეროში მომავალში გარდაუვალია პრობლემური სიტუაციის კიდევ უფრო გაღრმავება.
- ქალების ასაკობრივი სტრუქტურიდან გამომდინარე, საქართველოში მოსალოდნელი იყო შობადობის კლება. კოვიდ-19 პანდემია დროში დაემთხვა აღნიშნულ პროცესს, რის შედეგადაც მისი მასშტაბი გარკვეულწილად გაიზარდა.
- საქართველოში სულ უფრო მატულობს ქალთა საშუალო ასაკი ბავშვის გაჩენისას. 2020 წელს 30-34 წლის ასაკის ქალთა წილი დაბადებულთა საერთო რაოდენობაში აღემატებოდა 20-24 წლის ასაკის ქალების მაჩვენებელს, რაც უპრეცედენტო მოვლენას წარმოადგენდა.
- არსებული არასტაბილური ეკონომიკური ვითარების და რეპროდუქციული ასაკის ქალების რაოდენობის შემცირების პირობებში, სახელმწიფოს მხრიდან ოჯახების აქტიური დახმარების გარეშე, შობადობა კიდევ უფრო შემცირდება.
- სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკა არ უნდა იყოს მიმართული მხოლოდ ოჯახების შემწეობებისა და სხვადასხვა დახმარებებით უზრუნველყოფისაკენ. გადაუდებელ ამოცანას წარმოადგენს, შეიქმნას მაღალანაზღაურებადი სამუშაო ადგილები, ხელმისაწვდომი კომფორტული საცხოვრებელი ბინები, სტაბილურად მზარდი შემო-

სავლები, მნიშვნელოვანია, ოჯახებს ჰქონდეთ მყარი სოციალური გარანტიები.

- განსაკუთრებით აქტუალურია, სახელმწიფომ მიიღოს გადამჭრელი ზომები იმ ოჯახების დასახმარებლად, რომელთაც ჰყავთ ბავშვები და გეგმავენ ბავშვის გაჩენას. შესაძლებელია, აღნიშნულმა ზომებმა ვერ გამოიწვიოს შობადობის ზემო, მაგრამ აღნიშნული ოჯახებისათვის ეს დახმარება საკმაოდ მნიშვნელოვანი სტიმული იქნება.
- სპეციალისტებს შორის არ არსებობს ერთიანი აზრი კოვიდ-19 პანდემიის გავლენის შესახებ შობადობაზე. ასევე ბუნდოვანია, თუ რა ზეგავლენას მოახდენს პანდემია დემოგრაფიულ პროცესებზე მომავალში, ვინაიდან უცნობია, თუ რამდენ ხანს გასტანს იგი.
- კოვიდ-19 ეპიდემიით შექმნილი კრიზისის მასშტაბს ანალოგი არ მოეძებნება მსოფლიოს პანდემიათა ისტორიაში. კოვიდ-19 ვირუსის ახალ შტამებად გარდაქმნის უნარის გამო მისი შედეგები გაცილებით უფრო კომპლექსური იქნება. დღესდღეობით რთულია დარწმუნებით რაიმეს თქმა, დასკვნების გაკეთებას დრო ესაჭიროება.
- სავარაუდოდ, კორონავირუსის პანდემია რადიკალურად ვერ შეცვლის შობადობის გლობალურ ტრაექტორიას. აღნიშნული არ გამორიცხავს პანდემიის მიერ არსებული ტრენდების დაჩქარებას ან შენელებას. სცენარის განხორციელება მნიშვნელოვნად იქნება დამოკიდებული ცალკეულ ქვეყანაში არსებულ ეკონომიკურ ფაქტორებზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბადურაშვილი ი., კაპანაძე ე., წიკლაური შ., ოჯახური ურთიერთობები და თაობათა ურთიერთდამოკიდებულება საქართველოში, გამოკვლევის II ტალღის ანგარიში, გაერთიანებული ერების მოსახლეობის ფონდი (UNFPA), გვ. 64, თბ., 2010.
2. გაჩეჩილაძე რ., მოსახლეობის მიგრაცია საქართველოში და მისი სოციალურ-ეკონომიკური შედეგები, თბ., 1997.
3. გუგუშვილი თ., საქართველოს გარე მიგრაციულ-დემოგრაფიული პრობლემები, თბ., 1998, მელაძე გ., საქართველო და გლობალური დემოგრაფიული პროცესები, გვ. 23, თბ., 2013.

4. მელაძე გ., წულაძე გ., დემოგრაფიული გადასვლის შედეგი; სტაბილიზაცია თუ რეგრესი? ჰუმანიტარულ-მეცნიერებათა ჟურნალი „საქართველო“, გვ. 171-179, 1998.
5. მელაძე გ., წულაძე გ., საქართველოს მოსახლეობა და დემოგრაფიული პროცესები, თბ., 1997.
6. ძირითადი დემოგრაფიული მაჩვენებლები 2021 იანვარი-ივნისი (წინასწარი მონაცემები), საქსტატი, 15.09.2021. www.geostat.ge
7. წულაძე გ., მელაძე გ., საქართველოს მოსახლეობა და დემოგრაფიული პროცესები (მონოგრაფია), თბ., 1997.
8. ჯანმრთელობის დაცვა, საქართველო, 1999, სტატისტიკური კრებული, თბ., 2000.
9. ჰაკერტი რ., მოსახლეობის დინამიკა საქართველოში, თბ., 2017.
10. 1994-2014 წლების დემოგრაფიული მონაცემების გადაანგარიშება, საქსტატი
http://geostat.ge/cms/site_images/_files/georgian/population/gadaangarisheba%20report%20_%20Geo_2018.pdf.
11. Carlson A.C. Family Questions: Reflections on the American Social Crisis. New Brunswick (USA) & Oxford (U.K), 1990.
12. <https://data.worldbank.org/>
13. <https://demoscope.ru>
14. <https://population.un.org>
15. <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/>
16. https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/en/StatFin/StatFin__vrm__kuol/?tablelist=true
17. <https://worldakkam.com/finlands-birth-rate-rises-in-the-covid-19-pandemic-after-a-prolonged-baby-bust/155725/>
18. <https://www.reuters.com/article/uk-health-coronavirus-germany-births-idUKKCN2DR0WP>
19. Meladze G. Problems of demographic statistics in Georgia in the period after independence // Place et role statistiques de population en situation post-coloniale. International conference, Paris 9-10, XII, 2004.
20. Meladze G. Population development in Georgia: long-term view // Population date harmonization and basic demographic time series on Armenia, Azerbaijan and Georgia. Tallinn, May 9-12, 2002.
21. Volk A., Atkinson J. Infant and child death in the human environment of evolutionary adaptation // Evolution and Human Behavior 34 (2013). P. 184.
22. 2020 World Population Data Sheet. PRB. 2021. P. 5-20.
23. Гуджабидзе В.В. Демографический переход и старение населения в Грузии // Актуальные проблемы развития демографических процессов в Грузии. Тбилиси, 1990.
24. Гуджабидзе В.В. Пространственно-временная диффузия демографического перехода и прогнозирование естественного движения населения // Проблемы регионального демографического планирования. Душанбе, 1979.